

ook 2000 broedgevallen van kerkuilen te realiseren. En dat is gelukt. Vanuit Groningen, waar veel kennis over kerkuilen was, is het gehele land overspoeld met kerkuilwerkgroepjes die met hout en schroeven aan de slag gingen en vervolgens op alle kansrijke plekken in schuren kasten op zijn gaan hangen.

En daar heeft Ger aan bijgedragen! Uiteraard vraag ik Ger ook naar zijn braakbal verleden, tenslotte delen we die pluispasie. Het blijkt dat ons oud lid Hugo van der Wal daar een belangrijke inspirator is geweest. Met zijn vertrek is er toch veel kennis over zoogdieren van Voorne verdwenen, gelukkig dat Ger zijn pluisactiviteiten op Goeree in ieder geval heeft voortgezet. De KNNV afdeling Voorne heeft Ger een aantal jaren gevraagd een pluisavond te organiseren, maar na drie jaar bleef het een te vrijblijvende activiteit. Toen ontmoette Ger en ik elkaar. Ook ik organiseerde wel eens een pluisavond. Samen hebben we het braakballenpluizen tot een serieuze werkgroepactiviteit gebombardeerd met jaarlijks minimaal 15 geplozen partijen!

Zo vloeien vogel- en zoogdierwerkgroepactiviteiten naadloos in elkaar over, evenals de werkgroepactiviteiten van de NLGO en de KNNV.

Dat geeft mij een goed gevoel. Ik hoop Ger binnenkort als “ringer” te kunnen uitnodigen om op Voorne zijn eerste uil te ringen!

De lepelaar

door Han Meerman

De wetenschappelijke naam van de lepelaar is: *Platalea leucorodia*. Dat betekent zoveel als: de witte reiger met de platte snavel

De waadvogel lepelaar was in vorige eeuwen een algemene vogel die voorkwam in natte gebieden, net zoals reigersoorten als roerdomp, kwak en wouwaap. Het was toen ook normaal dat er op deze vogels werd gejaagd en dat ze gegeten werden, evenals de eieren. Iets wat we ons nu niet meer kunnen voorstellen. Rond 1900 werd het aantal broedparen geschat op 1000.

In de loop van de vorige eeuw ging het aantal lepelaars in Nederland omlaag doordat geschikte voedselbiotopen verdwenen en de waterkwaliteit achteruitging door het gebruik van bestrijdingsmiddelen in land- en tuinbouw. De aanleg van voor vissen niet te passeren waterkeringen en afname van de visstand ten gevolge van algenbloei waren ook van negatieve invloed. Gelukkig ontstond er een kentering door onder andere verbetering van de waterkwaliteit en het aanleggen van vistrappen.

Verder is rust van belang omdat lepelaars schuwe vogels zijn en gevoelig voor verstoring. De meeste broedkolonies liggen dan ook in natuurgebieden waar de rust redelijk gegarandeerd is.

Vanaf het begin tachtiger jaren is de broedpopulatie weer flink toegenomen. Dat betekende dat de soort sinds 2004 van de Rode Lijst is afgehaald. In 2012 waren er meer dan 2500 broedparen in Nederland, verspreid over 41 kolonies.

Lepelaars zijn tussen de 80 en 90 cm lang met een gemiddelde snavellengte van 19 cm die bij de punt tussen de 4 en 5 cm breed is. Pootlengte tussen de 25 en 30 cm en spanwijdte tussen 115 en 130 cm. De vorm van de gele vlek op de snavelpunt is bij elke vogel weer anders. Het oog is rood maar dat is alleen van dichtbij te zien.

In de broedtijd hebben volwassen vogels een gele borstband en een mooie kuif die bij opwinding wordt opgezet.

Mannetjes zijn groter, hebben dikkere poten en een dikkere nek. Ook de poten zijn wat langer. De snavel is het meest zekere kenmerk: vrouwtjes hebben een rechte snavelpunt terwijl die van het mannetje naar beneden buigt. Mannetjes hebben een bredere kier tussen de snavelhelften bij zijaanzicht. En mannetjes hebben een platter voorhoofd dan vrouwtjes.

Dit alles is niet zo makkelijk te zien, behalve wanneer een paartje op het nest staat en je door de telescoop de vogels rustig kunt bekijken.

Lepelaars zijn meestal zwijgzaam, maar de volwassen vogels maken in het broedseizoen geluiden die lastig te omschrijven zijn: mompelende, zoemende geluiden. Jonge lepelaars maken, als ze om voer bedelen, een heel duidelijk tsjripend geluid.

Voedsel

Het voedsel van de lepelaar is zeer gevarieerd. Het hoofdvoedsel bestaat uit vis die tot circa 15 cm lang en ongeveer 4 cm hoog is, zoals in zoetwatergebied driedoornige- en tiendoornige stekelbaarzen, vroom, baars, blik, karper en riviergrondel. In zoute wateren jagen de lepelaars vooral op garnalen en steurgarnalen. Ze eten ook kleinere prooien, waaronder aquatische insecten en hun larven, zoals watertorren, libellen, kokerjuffers, sprinkhanen, krekels, vliegen, muggen en wantsen. Ook vlokreeften, zoetwatermosseltjes, slakjes, wormen, bloedzuigers, amfibieën en hun larven, maar ook plantaardige materialen maken onderdeel uit van het dieet.

Lepelaars waden door ondiep water, maximaal 30 cm, op zoek naar voedsel. Met hun kop maken ze een maaiende beweging, waarbij de snavel een beetje geopend is. Deze snavel is aan de uiteinden zeer gevoelig. Op zicht, maar vooral tast, wordt prooi gevangen. Dat betekent dat lepelaars ook 's nachts voedsel kunnen vinden. Ellen Sandberg van de Vogelwacht 'Delft en Omstreken' heeft jarenlang onderzoek gedaan naar foerageergedrag van lepelaars en schreef daarover een boeiend boekje: 'Delfland – Lepelland', 16 jaar lepelaars; waarnemingen en onderzoek'.

Zoogdieren als vos, bunzing en bruine rat kunnen een bedreiging vormen voor lepelaars. Predatie door vossen in lepelaar kolonies heeft er toe geleid dat de grootste kolonies nu op de Waddeneilanden te vinden zijn: de vos komt daar niet voor. Verder eisen verstoring, hoogspanningsmasten en jacht tijdens de trek hun tol.

Onze lepelaar in West Europa, *Platalea leucorodia leucorodia*, is de nominaatvorm. De soort is als eerste beschreven, alle later beschreven soorten worden als ondersoort gezien. Een groot deel van de Nederlandse lepelaars trek in augustus/oktober weg naar West-Afrika, voornamelijk naar het waddengebied Banc d'Arguin in Mauritanië. Maar ook nog zuidelijker tot in Senegal, de delta

van de Senegalrivier. Een afstand van 4000 kilometer en meer.

Maar een deel van de vogels overwintert dichterbij: in Frankrijk en Spanje. De laatste jaren zien we dat een klein aantal vogels in de Delta overwintert, een boeiende ontwikkeling. De jonge lepelaars vliegen naar het zuiden en blijven de eerste vier jaar in Afrika. Zij keren pas terug naar hun geboortegebied als zij geslachtsrijp zijn, uitzonderingen daargelaten.

Het Quackjeswater

In 1989 zijn er lepelaars gaan broeden bij het Quackjeswater in Voornes Duin. De aantallen liepen op tot 230 broedparen in 1998, in de daarop volgende jaren schommelden de aantallen.

De eerste vogels arriveren doorgaans in begin februari, in zachte winters zelfs al eind januari. Dit zijn vogels die "dichtbij" overwinterd hebben: in Frankrijk en Spanje. Al vrij snel vindt de paring plaats en begint de nestbouw. Als alle eieren zijn gelegd, begint het broeden, wat ongeveer 28 dagen in beslag neemt. In de eerste of tweede week van april komen de eerste jongen uit het ei. Het record is een eerste jong in de laatste week van maart, wat extreem vroeg is.

Waarschijnlijk door de beschutte ligging zijn de lepelaars bij het Quackjeswater er vroeg bij. In de kolonies op de Waddeneilanden komen de jongen gemiddeld 3 weken later uit.

Als de twee tot drie lepelaartjes uit het ei komen, hebben ze een knal oranje snaveltje. In de eerste week groeien ze razend snel als ze door beide ouders gevoerd worden. Met een goede verrekijker, of liever nog een telescoop, is dit mooi te zien vanaf het uitkijkpunt.

De ouders zoeken voedsel tot zo'n 35 kilometer vanaf de kolonie: het veenweidegebied in het Westland met zijn ondiepe sloten is een belangrijk foerageergebied. Maar ook de Kwade Hoek, de Westplaat en de Grevelingen worden bezocht.

Later in het seizoen arriveren de lepelaars uit Afrika. Die moeten nog gaan broeden als de "vroeg vogels" soms al vliegvlugge jongen hebben. Jonge vogels zijn na ongeveer zeven weken vliegvlug. Zij zijn te herkennen aan een bleekbruine snavel en zwarte vleugelpunten. Ze vliegen met hun ouders mee naar de foerageergebieden.

In september hebben de meeste lepelaars het Quackjeswater verlaten en is het tijd om de nesten te tellen: een heel geploeter dat ruim een halve dag in beslag neemt. Vorig jaar zijn er 170 nesten geteld.

Al jarenlang vindt onderzoek plaats naar het trekgedrag van lepelaars. Daarvoor worden jonge vogels van kleurringen voorzien en zijn enkele volwassen vogels gezenderd. Ook bij het Quackjeswater worden regelmatig geringde vogels waargenomen. Het aflezen van de ringen is vaak een hele klus. Toch loont het de moeite, want uit recent onderzoek blijkt dat er een verschuiving plaatsvindt: steeds meer van 'onze' lepelaars overwinteren in Europa in plaats van in Afrika. De Europese overwinteraars brengen gemiddeld een jong meer groot dan de West-Afrika gangers.

Op het moment van schrijven beleven we een bijzonder koude maand maart. Er zijn maar een handjevol lepelaars aan het nestelen in de beschutting van de struiken op het eilandje in het Quackjeswater. Dit heb ik nog niet eerder meegemaakt en ben dan ook benieuwd wat voor broedseizoen het gaat worden....

Geraadpleegde literatuur:

- www.werkgroeplepelaar.nl

- Sandberg, Ellen (2005). Delfland – Lepelland, 16 jaar Lepelaars; waarnemingen en onderzoek. Vogelwacht 'Delft en Omstreken' ISBN 90-6824-017-X